

Przemysław Wewiór, *Religijne idee planu „instauratio magna”*
Francisa Bacona – ich źródła, rola i wpływ na rozwój nauki

Głównym celem rozprawy doktorskiej jest wskazanie religijnych źródeł, które zainspirowały Francisa Bacona do sformułowania projektu wielkiej odnowy (*instauratio magna*) fizyki i utopijnego społeczeństwa noszącego nazwę królestwa człowieka na ziemi. W pracy stawiam trzy podstawowe hipotezy: (a) Bakonowska filozofia polityki i epistemologia mają swoje źródła w religijnych ruchach, trendach i wyznaniach XVI i XVII wieku, a w szczególności w milenaryzmie i patrystyce; (b) religijne idee stanowią jądro pism Bacona; (c) idee te przyczyniły się do rozpropagowania jego politycznych i epistemologicznych koncepcji.

We wstępie wyliczam cele rozprawy, po czym przechodzę do Części I rozprawy. W pierwszej kolejności podaję definicję „wielkiej odnowy”. Następnie rekonstruuje kulturę religijną w XVI i XVII wieku w Anglii, aby wskazać możliwe źródła planu Bacona. Omawiam angielską reformację, milenaryzm, patrystykę, irenizm, tradycje judaistyczne (m.in. kabałę), hermetyzm, *prisca theologia*, alchemię, astrologię, magię i pansofizm.

Część II przedstawia metodologię moich badań. Wiele uwagi poświęcam pojęciom etyki narracyjnej i metafor strukturalnych. Używam tych pojęć, aby zbadać – odpowiednio – polityczne i epistemologiczne poglądy Bacona.

Kolejna część ma charakter rewizjonistyczny. Jej celem jest podważenie tych interpretacji prac Bacona, które popełniają błąd prezentyzmu i w ten sposób prowadzą do mylącego przedstawiania angielskiego filozofa jako zwolennika technokracji i sekularyzmu. Krytykuję dwie wpływowe tradycje hermeneutyki pism Bacona. Autorami pierwszej z nich są założyciele szkoły frankfurckiej – Theodor W. Adorno i Max Horkheimer. Druga tradycja wykorzystuje metodologię Leo Straussa.

Część IV bada powiązania między z jednej strony politycznymi i moralnymi poglądami Bacona, a z drugiej – jego ideami religijnymi. Część ta zaczyna się od zdefiniowania łacińskiego terminu *instauratio*, który oznacza jednocześnie „odnowę”

Wewiór

i „ustanowienie”. Termin pochodzi z Wulgaty, w której odnosi się do apokaliptycznego tematu rekonstrukcji Świątyni Jerozolimskiej. Z tego powodu klasyfikuję plan Bacona jako milenarystyczny. Kolejny rozdział omawia szczegółowo stosunek Bacona do reformacji i jego stanowisko na temat relacji między wiarą a rozumem. Podkreślam, że Bacon był zdeklarowanym zwolennikiem irenizmu. Trzeci rozdział skupia się na Bakonowskim pojęciu miłosierdzia. Przedstawiam, jak filozof próbował udowodnić, że jego etyka i filozofia polityki są zgodne z chrześcijańską teologią moralną.

Część V dotyczy wpływu idei religijnych na epistemologię Bacona. Najpierw argumentuję, że jego idea oczyszczenia umysłu z idoli wzoruje się na protestanckiej idei sanacji religijnej. Następnie omawiam Bakonowską koncepcję alfabetu przyrody, aby pokazać, że inspiracja dla niej płynęła z kabały. Ostatni rozdział tej części odnosi się do historii naturalnej Bacona i ideału mądrości Salomonowej.

W Części VI rozprawa zajmuje się wpływem idei religijnych Bacona na rozwój filozofii i naukowej rewolucji w XVII wieku. Dowodzę, że etos i metodologia Royal Society i tzw. kręgu Hartliba były pod wpływem Bakonowskiego projektu religijnego.

Pracownik Niezależny